

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Cornelia Linde

Kan pappas avtal med sin nya fru påverka mitt arv?

Om äktenskapsförord och avtalsfrihet i konflikt med särkullbarns arvsrätt

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marie Göransson

Termin: VT 2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Avgränsning	7
1.4 Perspektiv och metod	8
1.5 Material och forskningsläge	8
1.6 Disposition	10
2 HISTORISK BAKGRUND OCH UTVECKLING	11
2.1 Särkullbarns arvsrätt	11
2.2 Den svenska arvsrätten idag	12
3 LAGLOTTEN OCH DET FÖRSTÄRKTA LAGLOTTSSKYDDET	14
3.1 Begränsning för testator	14
3.2 Det förstärkta laglottsskyddet	14
3.3 Tillämpning i Sverige	15
4 ÄKTENSKAPSFÖRORD	17
4.1 Grundläggande beskrivning	17
4.2 Det svenska äktenskapsförordet	17
5 DEN NORDISKA RÄTTEN	19
5.1 Avtalsfrihet	19
5.2 Olika avtalsinnehåll vid skilsmässa och dödsfall	19
5.2.1 Norge	19

5.2.2	Danmark	20
5.2.3	Kritik	20
5.2.4	Möjlighet att göra tvärtom	21
5.2.5	Sverige	21
6	ANALYS	23
6.1	Begränsning av avtalsfriheten i allmänhet	23
6.2	Giftorättsgods och enskild egendom vid olika situationer	24
6.3	Det förstärkta laglottsskyddet i förhållande till äktenskapsförord	28
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	31
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	33

Summary

In Sweden, children from a previous relationship has a right to receive their inheritance from a parent directly after the parent's death. At the same time, is it not possible to make your children disinherited in Sweden. The opportunity to make your children disinherited is neither possible through gifts or will. In Sweden, we have a protection of the lawful share that captures illegal transfers of property that aims to reduce children's inheritance

There is a possibility in Sweden for spouses to sign a prenuptial agreement. Prenuptial agreements are used to give property character, either as private property or community property. We have several contractual terms and conditions regarding prenuptial agreements in Sweden. For example you can not have a time limit as a condition in your prenuptial agreement and you can not determine that same property shall be private property if you divorce and community property if the marriage is dissolved by death. You have this opportunities in other Nordic countries, for example Denmark and Norway.

The essay which follows a traditional legal dogmatic method, firstly contains an explanation of the current legal system and the purpose and thoughts behind the system. This finally leads to a discussion about the prenuptial agreement and the agreements effect on the inheritance for children from previous relationships. I also investigate the other Nordic legal systems and what the effect would be if Sweden had similar solutions as them.

In my conclusion I establish that the freedom to fill an prenuptial agreement with what ever you want is very limited in Sweden. According to me it is more justified sometimes and less justified sometimes. For example, I can not understand why we do not have the chance to time limit our prenuptial agreements. Particularly, I do not understand the argument presented by the

legislator. I do not think that argument that the agreement gets more complicated to investigate is a valid one. However, I understand why the Swedish legal system not is the same as the Norwegian and Danish regarding the possibility to give property different character in different situations. According to me, are those kind of laws making it easier to disfavour a children from a previous relationship.

Sammanfattning

I Sverige har särkullbarn en rätt att få ut sitt arv efter en förälder direkt efter förälderns bortgång. Samtidigt kan man i Sverige inte göra sina bröstarvingar arvlösa, utan ett barn har alltid rätt till sin laglott. Möjligheten att göra sina barn arvlösa ges inte heller genom testamenten eller gåvor. I Sverige har vi ett förstärkt laglottsskydd som fångar upp de fall olovliga överföringar av egendom reducerar barns arv kraftigt.

I Sverige finns det en möjlighet för makar att skriva ett äktenskapsförord. Äktenskapsförord används för att ge egendom karaktär, antingen som enskild egendom eller giftorättsgods. I Sverige har vi flera typtvång på äktenskapsförord och avtalsfriheten avseende äktenskapsförord är mycket begränsad. Till exempel får man inte tidsbegränsa sitt äktenskapsförord eller bestämma att viss egendom ska vara enskild vid skilsmässa men inte då äktenskapet upplöses på grund av dödsfall. I andra nordiska länder, närmare bestämt Norge och Danmark, finns dessa möjligheter.

I uppsatsen som är utförd med en rättsdogmatisk metod, tittar jag först på gällande rätt samt dess bakomliggande syfte. Slutligen leder det till en diskussion kring hur äktenskapsförord kan påverka särkullbarns arvsrätt. Med inspiration från de andra nordiska rättsystemen undersöker jag även vad en lösning liknande deras skulle ge för effekt i Sverige.

Jag konstaterar att avtalsfriheten i Sverige är mycket begränsad, vilket enligt mig ibland är mer motiverat och ibland mindre motiverat. Till exempel förstår jag inte varför en tidsbegränsning av äktenskapsförord inte är möjlig, då lagstiftarens främsta argument emot det är att äktenskapsförord blir mer komplicerade att utreda. Jag förstår dock varför vi i Sverige inte har en lagstiftning liknande den i Norge och Danmark, gällande möjligheten att egendom får olika karaktär i olika situationer då det enligt mig gör det lättare att missgynna ett särkullbarn arvsrättsligt.

Förord

Jag vill tacka Elin, Alex, Frasse, Elli och Veronica för en fantastisk vecka i Frankrike där vi kunde fly från Lund och koncentrera oss på att äta god mat, dricka vin och skriva uppsats. Fick då även chansen att ladda batterierna för att sätta i gång ett hektiskt skrivmaraton när jag kom hem. Vill även tacka min fina mamma och pappa som jag alltid kan fly till när livet blir lite för stressigt och jag behöver komma bort från Lund och alla distraktioner. Ni tar alltid hand om mig så bra och låter mig fokusera totalt på min uppsats.

Förkortningar

ÄB

Ärvdabalken (1958:637)

ÄktB

Äktenskapsbalken (1987:230)

Prop.

Proposition

SOU

Statens offentliga utredning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I dagens samhälle blir det allt vanligare att familjer ombildas, det blir därmed också vanligare att det finns olika barnkullar i en familj. Samtidigt blir barn allt mindre beroende av sina föräldrars arv för sin egen försörjning, något som bland annat slogs fast när makar placerades före barn i arvsordningen år 1987.¹ Jag kommer själv från en familj innehållandes särkullbarn och sedan jag började lära mig grundläggande arvsrätt har tankar kring eventuell problematik som kan uppstå vid ett dödsfall tagit upp stor del av min tid. Jag har tjatat på mina föräldrar att de ska skriva äktenskapsförord och testamente men förstått att det inte är så enkelt som man tror, begränsningar finns och de är inte få. Möjligheterna att minska respektive öka ett särkullbarns laglott är även något som intresserat mig mycket och med den här uppsatsen såg jag möjligheten att undersöka dessa delar och samtidigt se hur de kan påverka varandra.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att titta närmare på de arvsrättsliga regler vi har i Sverige, främst kring särkullbarn och sedan titta på olika saker som kan påverka arvsrätten, till exempel äktenskapsförord och det förstärkta laglottsskyddet. I Sverige har man inte samma typtvång på äktenskapsförord som i Norge och Danmark och jag kommer titta närmare på hur typtvången och den väldigt olik begränsade avtalsfriheten kring äktenskapsförord ser ut, och om den bör begränsas samt hur den kan påverka särkullbarns arvsrätt. Jag vill se hur olika konstellationer och villkor kan påverka arvsrätten och vilka effekter det kan ge samt hur de olika delarna i familjerätten samspelar med varandra. I uppsatsen har jag arbetat utifrån följande frågeställningar, varav den första är min huvudfråga:

¹ Brattström & Singer (2011) s. 24.

- Hur hade det påverkat den svenska laglotten om vi haft samma typtvång på äktenskapsförord som Norge och Danmark?
- Bör avtalsfriheten avseende äktenskapsförord vara så begränsad som den är och vad ger det för effekter?
- Hur, om möjligt kan typtvång på äktenskapsförord påverka det förstärkta laglottsskyddet?

Huvudsyftet med uppsatsen är att en redovisning av svaren ska utmynna i en diskussion kring den begränsning av avtalsfriheten som finns när man upprättar äktenskapsförord i Sverige och hur den kan påverka särkullbarns arvsrätt på olika sätt.

1.3 Avgränsning

För att förstå problematiseringen och det stora sammanhanget i min uppsats tyckte jag det var viktigt att ha med den grundläggande arvsrätten i början. Samtidigt är det lätt att det blir väldigt detaljrikt då juridiken inte är helt okomplicerat även när de är de mest grundläggande sakerna det handlar om. Det är svårt att göra en förenkling och översiktligt genomgång utan att missa viktiga detaljer. Läsaren bör alltså ha åtanke att delar som i vissa hänseenden kan anses vara viktiga delar av grundläggande arvsrätt medvetet är bortplockade då jag försökt hålla de delarna så korta som möjligt.

Jag har valt att titta på Norge och Danmarks typtvång på äktenskapsförord men inte Finland och Islands även fast de länderna också har liknande bestämmelser. Anledningen är att det blev för mycket att undersöka alla länder och varför jag valde att avgränsa mig till de länder som står mig närmast. Det hade inte heller gett något större tyngd att ha med även de ländernas lagstiftning då uppsatsen inte är en ren komparation utan jag använde Norge och Danmarks lagstiftning för att visa att typtvång kan se annorlunda ut och diskutera hur det kunde sett ut i Sverige utifrån deras lösningar. Eftersom Finland och Island har samma lösningar som Norge och Danmark hade en redovisning av ytterligare två länder varit onödig. Då jag

varit inne och rotat i dansk och norsk lagtext har det även underlättat att man förstår språket någorlunda och då blev det mer naturligt att välja de två länderna.

1.4 Perspektiv och metod

Uppsatsen är mestadels baserad på gällande rätt och tankarna bakom den gällande rätten, vilket innebär att den rättsdogmatiska metoden har varit väldigt dominant under arbetets gång. Den rättsdogmatiska metoden i mitt arbete har mest gått ut på att jag vill se vilka lösningar vi använder oss av i olika rättsystem och varför vi använder oss av dessa lösningar.² Eftersom jag även har tittat på den norska och danska lagstiftningen har jag till viss del använt mig av ett komparativt perspektiv men jag har inte varit ute efter att använda den utländska lagstiftningen till en ren komparation utan snarare inspiration. Jag har använt den utländska lagstiftningen som ett alternativ till lagändring för att sedan diskutera kring vad effekterna skulle kunna bli. Jag har haft ett ganska kritiskt perspektiv i min uppsats och varit mycket skeptiskt till den svenska lagstiftningen då jag velat hitta bra anledningar och motiveringar till att vårt rättsystem ser ut som det gör.

1.5 Material och forskningsläge

Då jag i arbetet mestadels inriktat mig på gällande rätt och dess bakgrund har jag använt mig mycket av doktrin. Jag tycker det har varit väldigt användbart då de på ett pedagogiskt sätt talar om hur lagstiftningen ser ut. Jag är medveten om att Agell är en författare som återkommer mycket, anledningen är helt enkelt att han är den personen som arbetat mest med ämnet. I den mån det har gått har jag använt mig av den ursprungliga källan för att hitta tankar bakom lagstiftning, det vill säga propositioner eller statliga offentliga utredningar. Det har inte varit helt enkelt att hitta källor som handlar om typtvånget på äktenskapsförord vilket är det jag gärna velat

² Kleineman (2013) s. 21.

skriva om. Därför är källor på det området ganska få. Jag kan tycka det är synd att boken Nordisk äktenskapsrätt av Agell och den offentliga utredning staten gjorde år 1981 har fått fungera som källor till stora delar på det området, men tyvärr fann jag ingen annan lösning. På de områden jag har få källor och en författare som återkommer har jag lagt extra stor vikt vid att vara källkritisk och i min analys ifrågasätter jag en del.

Jag har valt att ha med ett par rättsfall för att se hur lagen används i praktiken. Jag ville inte att uppsatsen enbart skulle bli korta sammanfattningar av flera rättsfall och därför är de få till antalet. Jag valde två rättsfall med olika utgång för att det tydligt visar vilka punkter domstolen tittar på och var man lägger vikten i sin bedömning. Ett rättsfall är från Högsta domstolen och ett fall är från hovrätten, anledningen till att det ena fallet är från hovrätten är för att det inte fanns något fall från Högsta domstolen som kompletterade lika bra.

Jag önskar att det funnits artiklar och debatter som tagit upp ämnet äktenskapsförord och särkullbarns arvsrätt då jag tror det hade kompletterat min uppsats väldigt bra. Jag personligen tycker en redogörelse av andras tankar och synvinklar på problemet är en del som saknas i uppsatsen. I stället har jag i min analys fått både skapa tankar och synvinklar och sedan analysera tankarna och synvinklarna vilket i och för sig också fungerat bra.

På områdena särkullbarns arvsrätt och det förstärkta laglottsskyddet finns en del forskning men på det som är fokus i mitt arbete, det vill säga typtvånget på äktenskapsförord och mer specifikt möjligheten att göra skillnad på om äktenskap upplöses på grund av skilsmässa eller dödsfall finns det inte mycket. Anders Agell har i sin bok Nordisk äktenskapsrätt från 2003 diskuterat just det men ur ett harmoniseringsperspektiv.

1.6 Disposition

I uppsatsen görs först i kapitel två en kort historisk genomgång av arvsrätten för särkullbarn och en kort genomgång av grundläggande arvsrätt idag. Därefter följer i kapitel tre en genomgång av vad laglotten och det förstärkta laglottsskyddet innebär samt ett par rättsfall som ska illustreras hur det tillämpas i Sverige. Avsnittet därpå är en redogörelse av äktenskapsförord och hur det kan användas i Sverige, samt en förklaring av det svenska typtvånget.

All denna information är en grund för att sedan förstå nästa kapitel som handlar om hur typtvången ser ut i de nordiska länderna, Sverige, Norge och Danmark. Först handlar det om den allmänna avtalsfriheten för att sedan utmyнна i ett mer specifikt typtvång, möjligheten att göra skillnad på dödsfall och skilsmässa i äktenskapsförord. Jag redovisar hur det ser ut i Norge, Danmark, framför viss kritik och avslutar med att analysera Sveriges typtvång mer ingående än i det tidigare avsnittet som handlade om Sverige.

Uppsatsen avslutas med kapitel sex där jag gör en analys som till viss del är uppdelad i tre delar men har ett övergripande syfte. Först sker en diskussion om begränsningar av avtalsfriheten gällande äktenskapsförord i allmänhet. Därefter sker en diskussion som är inriktad på om Sverige skulle ha en lagstiftning lik den i Norge och Danmark och hur det skulle påverka särkullbarns arvsrätt. Slutligen behandlar analysen det förstärkta laglottsskyddet och om äktenskapsförord kan påverka det. En sammanfattning av utredningen sker löpande i analysen när det behöver påminnas om relevant fakta.

2 Historisk bakgrund och utveckling

2.1 Särkullbarns arvsrätt

Särkullbarn började ärva sina mödrar på samma sätt som inomäktenskapliga barn år 1905.³ År 1958 tillkom ärvdabalken som skulle ersätta flera mindre arvsrättsliga lagar och en diskussion om särkullbarn och deras arvsrätt sattes återigen som flera gånger tidigare upp på tapeten. Mycket av argumentationen gällde vikten av det biologiska släktskapet kontra de ekonomiska och sociala förhållandena, varav de sist nämnda lagts störst vikt vid tidigare. En stor bromskloss hade tidigare varit kunskapen som saknades för att fastställa faderskap, men det ansågs nu undanröjt då det fanns nya metoder att tillgå.⁴ Även en så fundamental sak som rättvisa framlades som argument för särkullbarns lika rätt till arv.⁵ Försöket att skapa rättvisa för särkullbarn misslyckades och det dröjde drygt 10 år, närmre bestämt fram till år 1969 innan alla barn hade lika arvsrätt, vilken nu enbart baserades på blodsband.⁶

Tidigare prioriterades efterlevande barn före efterlevande make när en avlidens kvarlåtenskap skulle delas ut och alla barn både inomäktenskapliga och särkullbarn fick ut sitt arv direkt från sin avlidna förälder. År 1987 kom en ny reform som ändrade turordningen. Reformen innebar att gemensamma barn numera skulle vänta på att båda föräldrarna avlidit innan de fick ut sitt arv från någon av dem. Anledningen till reformen var att man nu ansåg att den efterlevande makens intresse var mer skyddsvärt än de efterlevande barnens. På grund av risk för avsaknad av känslomässiga band mellan särkullbarnet och den efterlevande maken, samt på grund av risk för uteblivet arv, satte man särkullbarnets intresse före den efterlevande makens

³ Brattström & Singer (2011) s. 21.

⁴ SOU 1954:6 s. 88.

⁵ Prop 1958 A:144 s. 96.

⁶ Prop 1969:124 s. 63.

i lagstiftningsutförandet. Resultatet blev att särkullbarnets arvslotter inte längre skulle omfatta den efterlevande makens arv, utan denne skulle få ut sitt arv genast efter sin förälders död, så ser läget ut även idag och vi har hamnat i nutid.⁷

2.2 Den svenska arvsrätten idag

Den svenska arvsrätten behandlas idag i ärvdabalken. Den svenska arvsrättens centrala delar präglas av parentelprincipen. Parentelprincipen innebär att man delar in släkten i olika grupper – parenteler. Det finns tre parenteler, första, andra och tredje. Ju högre parentel du befinner dig i, desto närmare är du besläktad med arvlåtaren. Den första parentelen omfattar arvlåtarens avkomlingar, den andra parentelen omfattar arvlåtarens föräldrar och föräldrarnas avkomma och slutligen omfattar den tredje parentelen far- och morföräldrarna till arvlåtaren.⁸ De tre parentelerna är lagstadgade och ytterligare reglerade i 2 kap 1-3 §§ ÄB. När en person har avlidit följer man sedan parentelerna fallande ordning, och det är inte förrän om det inte finns någon arvtagare i den övre arvsklassen som man börjar titta på en mer avlägsen klass. Finns det en arvtagare i en parentel är de efterföljande uteslutna.⁹

Är den avlidne personen gift vid sin bortgång gör man i första hand ett avsteg från parentelprincipen. I sådana fall ska i första hand den efterlevande maken ärva kvarlåtenskapen enligt 3 kap 1 § första stycket ÄB. Observera dock att särkullbarnet som tidigare nämnts får ut sitt arv direkt enligt samma paragraf. Nämnas bör även att särkullbarn har en möjlighet enligt 3 kap 9 § ÄB att avstå från sitt omedelbara arv till förmån för den efterlevande maken och få ut sitt arv senare, precis som de gemensamma bröstarvingarna.¹⁰

⁷ Brattström & Singer (2011) s. 24.

⁸ Saldeen (2006) s. 42.

⁹ Saldeen (2006) s. 44.

¹⁰ Prop 1986/87:1 s. 84.

För att förstå den senare problematiken behöver vi gå lite närmare in på hur det faktiskt går till när den efterlevande maken ärver. Bodelning ska ske när ett äktenskap upphör. Ett äktenskaps upphör antingen genom skilsmässa eller på det för denna uppsats mer aktuella sättet, genom dödsfall, vilket följer av 9 kap 1§ ÄktB och 23 kap 1§ ÄB.¹¹ Innan ett arvskifte kan ske, måste det göras en bodelning. Bodelningen är indelad i två olika steg, en andelsberäkning enligt 11 kap 1§ ÄktB och en lottläggning enligt 11 kap 7§ ÄktB.¹² Förenklat kan man säga att andelsberäkningen handlar om att man räknar ihop; vardera makens egendom, enskilda egendom, skulder och så vidare som ska vara en del av bodelningen. Sedan räknar man ut vardera makens egendom som ska vara utanför bodelningen.

Lottläggningen är sedan en fördelning av de faktiska tillgångarna som makarna äger.¹³ Hur stor del härav särkullbarnet kommer att få beror på hur många bröstarvingar som finns. Ett resultat av 2 kap 1§ ÄB och 3 kap 2§ ÄB blir att, särkullbarnet kommer att få hela kvarlåtenskapen, om det inte finns några bröstarvingar. Finns det dock någon gemensam bröstarvinge kommer kvarlåtenskapen att få delas. Den gemensamma bröstarvingens del går med fri förfoganderätt till den efterlevande maken och särkullbarnet får sin del direkt.¹⁴

¹¹ Brattström & Singer (2011) s. 59.

¹² Brattström & Singer (2011) s. 62.

¹³ Brattström & Singer (2011) s. 68.

¹⁴ Brattström & Singer (2011) s. 78.

3 Laglotten och det förstärkta laglottsskyddet

3.1 Begränsning för testator

Arvlåtaren kan frångå den arvsrättsliga ordningen genom att upprätta ett testamente innan sin död. På så sätt kan arvlåtaren själv disponera över vad som ska ske med dennes kvarlåtenskap. För testatorn finns dock begränsningar och en begränsning är laglotten. Laglotten är hälften av arvslotten och går inte att testamentera bort på något sätt. Det utgör helt enkelt en bromskloss för de som vill göra sina barn arvlösa. Principen om att bröstarvingar alltid ska ha rätt till halva kvarlåtenskapen regleras i 7 kap ÄB.¹⁵ På 1980-talet fördes en diskussion om laglotten skulle avskaffas och inskränkningen i arvlåtares frihet skulle tas bort. Flera remissinstanser och även departementschefen var dock emot förslaget. Intressant är att departementschefens främsta argument för att behålla laglotten var att ett avskaffande skulle med stor sannolikhet leda till missgynnsamhet för särkullbarn.¹⁶

3.2 Det förstärkta laglottsskyddet

År 1925 kom lagberedningen med ett förslag om revision av ärvdabalken. Lagberedningen uppmärksammade problemet att man kunde kringgå bröstarvingars laglott genom en gåvohandling. Man belyste även att det främst skedde då arvlåtaren ville gynna barn och make från senare äktenskap. Lagberedningen ansåg att en lösning på problemet skulle vara ett förstärkt laglottsskydd, som innebar att gåvor skulle jämföras med testamente eftersom gåvorna hade precis samma funktion.¹⁷ Resultatet blev att man år 1928 införde ett skydd som skyddade laglotter även för sådana utfall. Innebörden av ändringen blev alltså att en del gåvor som sker före ett

¹⁵ Saldeen (2006) s. 107.

¹⁶ Prop 1986/87:1 s. 86.

¹⁷ SOU 1925:43 s. 315.

dödsfall, kan efter dödsfallet skett likställas med att man skulle ha testamenterat bort sin egendom. Reglerna om detta finns i 7 kap 4§ ÄB.¹⁸ I praktiken ska då den egendom som givits bort läggas på kvarlåtenskapen, och utifrån denna total ska laglotten räknas ut.¹⁹ Något som bör ha i åtanke är att det förstärkta laglottsskyddet endast skyddar bröstarvingar och inte efterlevande make.²⁰ Gåvor omfattas inte alltid av 7 kap 4§ ÄB utan man brukar tala om två situationer då det förstärkta laglottsskyddet blir tillämpligt; när det är egendom som skänks bort när arvlåtaren ligger på sin dödsbädd och egendom som arvlåtaren nyttjar ända fram till sin död.²¹ I NJA 1973 s. 687 fastställs även att det inte krävs någon avsikt från arvlåtaren att frångå successionsordningen genom gåvan för att 7 kap 4§ ÄB ska bli tillämplig.²²

3.3 Tillämpning i Sverige

Det finns en mängd rättsfall som behandlar det förstärkta laglottsskyddet på lite olika sätt. I ett rättsfall från år 1985 tillämpades regeln om förstärkt laglottsskydd på en rad rättshandlingar som skett. Situationen var så att två makar gjort flera bodelningar och äktenskapsförord efter varandra som ledde till att egendom som tidigare varit mannens förmögenhet blev hustrun och hennes enskilda egendom. Genom äktenskapsförordet fortsatte sedan mannens egendom vara giftorättsgods medan kvinnans egendom ändrade karaktär och blev enskild egendom. Till historien hör att mannen hade en dotter från ett tidigare förhållande och att hennes laglott avsevärt förminskades i samband med att mannens egendom förminskades. Reglerna om det förstärkta laglottsskyddet tillämpades i detta fall och den främsta anledningen var att mannens egendom reducerades så kraftigt och blev avsevärt mindre än tidigare.²³

¹⁸ Saldeen (2006) s. 116.

¹⁹ Malmström & Saldeen (1991) s. 75.

²⁰ Carlén-Wendels (1994) s. 112.

²¹ SOU 1925:43 s 315 och Walin (2000) s. 185.

²² NJA 1973 s. 687.

²³ NJA 1985 s. 414.

I rättsfallet RH 2011:38 blev utfallet annorlunda på grund av några små olikheter från det tidigare rättsfallet. Två makar hade under början av 1990-talet gjort en bodelning och sedan upprättat ett äktenskapsförord med syftet att utjämna ägarförhållandet i äktenskapet. Enligt den efterlevande maken var rättshandlingarnas syfte att ordna successionen. Det efterlevande särkullbarnet till den avlidne mannen satte sig dock emot rättshandlingarna och ansåg att 7 kap 4§ ÄB, det vill säga reglerna om det förstärkta laglottskyddet skulle tillämpas. Bodelningen och äktenskapsförordet skulle enligt särkullbarnet ha karaktären av en gåva. Både tingsrätten och hovrätten hade en annan uppfattning. Dels hade det till skillnad från NJA 1985 s.414 inte skett flera rättshandlingar, utan endast en bodelning och ett äktenskapsförord. Verkan av handlingarna blev inte en skevfördelning utan en likadelning. Andra saker som domstolarna beaktade var faktumet att mannen vid tiden var fullt frisk, det hade gått väldigt lång tid mellan ”gåvorna” och dödsfallet och trots att maken fick nyttja egendomen som han givit bort var det ingen garanti utan enbart under förutsättning att makarna fortsatte leva tillsammans.²⁴

²⁴ RH 2011:38.

4 Äktenskapsförord

4.1 Grundläggande beskrivning

Äktenskapsförord är det enda instrument man kan använda för att påverka en framtida bodelning. Äktenskapsförord är ett avtal där man avtalar om vilket resultat en framtida bodelning skulle få, om en sådan skulle bli aktuell. Genom ett äktenskapsförord kan man göra egendom till enskild egendom, eller enskild egendom till giftorättsgods.²⁵ Äktenskapsförord regleras i äktenskapsbalken, närmare bestämt 7 kap 3§ ÄktB. Där finns en kort förklaring om vad man kan göra med ett äktenskapsförord samt vilka formkrav som ska vara uppfyllda.²⁶ Det råder långt ifrån total avtalsfrihet för makar när de ska upprätta ett äktenskapsförord. Anledningen är att en alltför stor frihet skulle enligt lagstiftaren öka osäkerheten. Domstolarna är därav inte allt för snälla med att acceptera avvikelser från det traditionella mönstret när det kommer till äktenskapsförord. Återhållsamheten leder till att förord blir ogiltiga om de går längre än vad lagen tillåter.²⁷

4.2 Det svenska äktenskapsförordet

Ur lagtext kan man tyda att makar genom äktenskapsförord har möjlighet att avtala så att allt giftorättsgods istället ska vara enskild egendom. Möjligheten gäller inte bara så kallat ordinärt giftorättsgods. Det finns nämligen inga begränsningar som inskränker möjligheten att till exempel få göra personliga rättigheter eller personlig egendom till enskild egendom. Även om tidigare rättsfall har talat för det så finns det ingen reglering som kräver att ett förords innehåll ska upprätthålla ekonomisk balans mellan makarna. Under förutsättning att makarna är överens finns det inget hinder

²⁵ Prop 1986/87:1 s 155.

²⁶ Teleman (2012) s. 13.

²⁷ Teleman (2012) s. 31.

för att all den ena makens tillgångar ska ha karaktären som enskild egendom.²⁸

Nämnvärt är att möjligheten att tidsbegränsa äktenskapsförord så att det enbart är giltigt ett visst antal år inte finns i Sverige. I dag följer det av 7 kap 3§ första stycket ÄktB där det står att enskild egendom kan återgå till giftorättsgods genom nytt äktenskapsförord, men det har även tidigare fastslagits i NJA 1970 s 320. I detta rättsfall ville makarna i sitt äktenskapsförord avtala så att deras enskilda egendom succesivt skulle bli till giftorättsgods under en tioårsperiod. Högsta domstolen fann det var ett hinder för att handlingen skulle bli inregistrerad som äktenskapsförord.²⁹ I Sverige kan man inte heller villkora sitt äktenskapsförord, även det anses följa av 7 kap 3§ första stycket ÄktB. Att man inte kan villkora sitt äktenskapsförord innebär att man i sitt avtal inte kan sätta upp punkter som till exempel att äktenskapsförordet bara ska gälla om äktenskapet tar slut genom skilsmässa och inte om det tar slut genom dödsfall, eller till exempel att äktenskapsförordet bara ska vara giltigt om maken som är mest välbärgad behåller ett ekonomiskt försprång gentemot den andre maken.³⁰

²⁸ Teleman (2012) s. 32.

²⁹ NJA 1970 s. 320.

³⁰ Teleman (2012) s. 33.

5 Den nordiska rätten

5.1 Avtalsfrihet

Avtalsfriheten avseende äktenskapsförord är olika stor i de nordiska länderna. Förhållandevis har Sverige en väldigt inskränkt avtalsfrihet, medan det i de västnordiska länderna finns större utrymme att själva få göra individuella avvikelser från reglerna som rör upprättande av äktenskapsförord. Avtalsfriheten som Sverige saknar och de andra länderna har ligger främst i möjligheten att tidsbegränsa äktenskapsförordet eller specifika villkor i det. Specifika villkor kan till exempel vara möjligheten att friare bestämma vilka tillgångar som ska ändra karaktär från giftorättsgods till enskild egendom eller att i äktenskapsförordet göra skillnad på om äktenskapet kommer upphöra genom dödsfall eller genom skilsmässa.³¹

5.2 Olika avtalsinnehåll vid skilsmässa och dödsfall

5.2.1 Norge

I Norge, Danmark, Finland och på Island har du möjligheten att konstruera ditt äktenskapsförord annorlunda än i Sverige. I Sverige finns det ingen möjlighet att avtala om olika utfall ifall ett äktenskap skulle upphöra genom dödsfall eller skilsmässa. Denna möjlighet finns i de andra nämnda länderna. Det går alltså att konstruera ett äktenskapsförord så att egendom är enskild egendom vid skilsmässa men inte vid dödsfall. Norge införde bestämmelsen år 1937 och det finns ett tydligt godkännande i den norska lagtexten för att forma äktenskapsförordet på det här sättet. Först finns det en huvudprincip som säger att egendom som gjorts enskild genom äktenskapsförord gäller både vid skilsmässa och dödsfall. Fortsättningsvis i paragrafen finns ett tillägg där det står att makar i ett äktenskapsförord kan

³¹ Agell (2003) s. 208.

avtala om att enskild egendom inte ska gälla vid upphörande genom den ena makens död. Vidare kan man även begränsa förordet så det enbart gäller om en viss make dör först. Anledningen till friheten att konstruera förorden såhär är bland annat för att skydda maken som har mindre tillgångar i äktenskapet om maken med större tillgångar avlider först. Att utforma ett äktenskapsförord med begränsningar som nämnts kan göra att den maken får en möjlighet att sitta kvar i oskiftat bo. Nämnts gör även att begränsningar kan ha viss betydelse för den efterlevande makens släktingar efter att även denna har avlidit då äktenskapsförordet också påverkar deras framtida arvsrätt.³²

5.2.2 Danmark

I Danmark finns sedan år 1990 en reform som behandlar frågan. Där finns inte bara en möjlighet att avtala om egendom som enbart är enskild vid skilsmässa, utan huvudprincipen i Danmark är att egendom som är enskild genom äktenskapsförord gäller i första hand endast vid bodelning genom skilsmässa och inte när en make dör. Även fast det finns samma möjligheter i norsk och dansk rätt så avviker den danska rätten från den norska. I Danmark behöver man göra ett förbehåll för att egendom ska ha olika karaktär vid olika situationer. Anledningen till att man ändrade lagen så den fick annan betydelse var för att man ville minska inskränkningen på makars avtalsfrihet.³³

5.2.3 Kritik

Möjligheten att göra olika konstellationer och kombinationer med egendoms karaktär har fått viss kritik. Framst så öppnas större möjligheter för makar att blåsa särkullbarn på större delar av deras laglott. När man skapar ett förord som gör den efterlevande makens tillgångar till enskild egendom och den avlidne makens tillgångar till giftorättsgods, får den efterlevande

³² Agell (2003) s. 180 f.

³³ Agell (2003) s. 181.

behålla all sin egendom, samtidigt som den får ta del av den avlidne makens. Kombinerar man sedan ett äktenskapsförord med ett inbördes testamente makarna emellan kan en önskad effekt om att blåsa ett särkullbarn på deras arv bli ännu större.³⁴

5.2.4 Möjlighet att göra tvärtom

Varken i Danmark eller Norge går det att göra tvärtom, det vill säga göra egendom till enskild egendom vid dödsfall och giftorättsgods vid skilsmässa. I Danmark anser man att en sådan möjlighet är oförenlig med en av deras bestämmelser, i vilken det klart och tydligt står vad makar har rätt att avtala om.³⁵ I Norge diskuterades möjligheten när man skulle förnya sin giftermålsbalk, men det gick inte igenom. Vid avslaget hänvisade man till anledningen att det skulle ge makar möjlighet att gynna den efterlevande maken till nackdel för den avlidnes bröstarvingar, och deras rätt till att åtminstone få ta del av sin laglott.³⁶

5.2.5 Sverige

Som nämnt tidigare skiljer sig Sveriges lagstiftning från den norska och danska. De främsta anledningarna till att man i Sverige inte kan göra egendom till enskild vid skilsmässa men giftorättsgods vid dödsfall hittar man i den offentliga utredning staten gjorde år 1981 när man skulle införa dagens äktenskapsbalk. I utredningen kom man fram till att en lösning enligt den ”Norska modellen” som man väljer att kalla det, inte är nödvändig i Sverige. En stor anledningen till att Norge och Danmarks lagstiftning ser ut som den gör är för att makar efter den enes död ska kunna ha möjlighet att sitta kvar i oskiftat bo. I Sverige anses inte den avtalsfriheten nödvändig då vårt rättssystem och våra lagar fångar upp situationer som dessa.³⁷ I Sverige ser nämligen lagen ut så att den efterlevande makens arvsrätt även omfattar

³⁴ Agell (2003) s. 182.

³⁵ Agell (2003) s. 182.

³⁶ Ot prp nr 28 s. 78.

³⁷ SOU 1981:85 s. 219.

den enskilda egendomen vilket gör att det blir enklare att sitta kvar i oskiftat bo.³⁸ Lagstiftaren gör bedömningen att lagarna vi har reglerar individuella omständigheter och då behöver en möjlighet att reglera omständigheterna själv i ett äktenskapsförord inte finnas.

I utredningen staten gör ger man exempel på de svenska lagar man menar kompenserar den ”Norska modellen”. Dels den jämningsregel som finns att tillgå då äktenskapsskillnad sker efter en kort tids äktenskap, vilken innebär att en make kan yrka på en mer begränsad delning istället för den likadelning som enligt huvudregel ska ske. Äktenskapsförord som upprättas för att skydda mot kortare äktenskap ansågs därmed inte nödvändiga.

Som en sista stridighet mot den ”Norska modellen” påpekas ännu en gång att större avtalsfrihet i äktenskapsförord gör att det rättsliga systemet blir svårare och mer komplicerat. Viktigt är också att man nämner att en sådan lagstiftning kan bidra till eventuella konflikter med de testamentsregler och arvsrättsligaregler vi har i Sverige.³⁹ Slutligen fastställde man alltså att i och med lagstiftningen vi har i Sverige ser ut som den gör, så saknas ett behov av större avtalsfrihet och avtalsvillkor som upprättas med hänsyn till den efterlevande maken. Lagstiftaren ansåg att det just nu var bättre att göra justeringar med den dåvarande lagstiftningen för att tillgodose motsvarande syften. Äktenskapsförordet ska bara behandla det absolut mest väsentliga vilket ansågs vara egendoms karaktär vid ekonomisk uppgörelse.⁴⁰

³⁸ Agell, Nordisk äktenskapsrätt, s 183.

³⁹ SOU 1981:85 s. 219 ff.

⁴⁰ SOU 1981:85 s. 220 f.

6 Analys

6.1 Begränsning av avtalsfriheten i allmänhet

Först och främst tycker jag att det är enkelt att dra slutsatsen att Sverige har en mycket mer begränsad avtalsfrihet när det kommer till äktenskapsförord än andra nordiska länder. Det finns flera typtvång i Sverige som på ena sidan är motiverade men enligt mig många gånger svåra att förstå anledningen till. Till exempel finns det ingen möjlighet att tidsbegränsa sitt äktenskapsförord i Sverige. Många gånger är anledningen till att man skulle vilja tidsbegränsa sitt förord en gardering i de fall äktenskapet skulle ta slut väldigt fort. I utredningar som gjorts tycker man istället att det i Sverige ska finnas en jämkningslag som reglerar detta. En annan anledning är att det anses bli svårare att tolka äktenskapsförorden om möjligheten finns. Jag ställer mig mycket frågande till det här.

Jag tvivlar inte på att det är många som skulle tidsbegränsa sitt förord av anledningen ovan, men jag tror det är långt ifrån alla. För dessa personer finns ingen jämkningslag som fångar upp deras situationer på samma sätt. Lagen är långt ifrån individualanpassad för andra situationer. Frågan är också om resultatet med jämkningslagen verkligen blir samma som resultatet om man fått tidsanpassa, och det kan vi väl konstatera att det inte blir. Hade man själv fått bestämma om tidsaspekten i sitt äktenskapsförord kan man på egen hand diskutera sig fram till det som man tycker är lagom, såsom att äktenskapsförordet ska ändras efter två, fem eller tio år.

Begränsningen leder till att man istället måste uppdatera sitt äktenskapsförord så fort man vill att en ändring ska ske. Jag är själv väldigt fundersam över om det i sin tur leder till vad man kanske skulle önska, det vill säga att folk verkligen tittar extra noga och ofta på sina förord. Jag tror att risken istället är att folk struntar alternativt glömmer uppdatera sina äktenskapsförord. Det senare alternativet blir en väldigt dåligt effekt och jag

är rädd att det i många fall sker. I slutändan kan folk då känna sig lurade när egendom fortfarande är enskild efter ett 15 år långt äktenskap, när tanken från början var att det skulle bli giftorättsgods efter fem år. Det läggs stort ansvar på makarna att uppdatera och av personlig erfarenhet tror jag svenskar är dåliga på det.

Svåröverskådligt, komplicerat och svårt att reda ut är återkommande argument för att man vill begränsa avtalsfriheten. Jag har väldigt svårt att acceptera just dessa argument då det mig veterligen råder total avtalsfrihet på många avtalsområden i Sverige, och då är det aldrig någon som kommer med sådana invändningar. Jag kan inte låta bli att undra varför det inte ska råda avtalsfrihet när det kommer till äktenskapsförord. Bör avtalsfriheten begränsas såhär? Enligt mig är det inte mer än rimligt att makar ska ges samma frihet som andra att få skapa egna individuella lösningar som inte följer det schematiska system lagen erhåller. Jag förstår dock att det underlättar om man aldrig behöver sätta avtalets giltighet i fråga. Men behöver vi verkligen förenkla det så mycket? Kan inte vårt rättsväsen ta på sig ansvaret att reda ut eventuell problematik som kan uppstå när avtalet innehåller fler avtalsvillkor? Är anledningen till att man inte vill ha avtalsfrihet på just detta område att man är rädd? Familjerätten är ett ganska känsligt ämne och Sveriges lagstiftning vill ofta skydda de som är berörda och har olika intresse, kanske hade en total avtalsfrihet inkräktat för mycket på det området.

6.2 Giftorättsgods och enskild egendom vid olika situationer

Nog talat om den begränsade avtalsfriheten i allmänhet. Det jag mer specifikt har velat koncentrera mig på och få en förståelse för har varit den icke befintliga möjligheten att kunna bestämma att egendom ska vara enskild egendom vid skilsmässa men giftorättsgods då äktenskapet tar slut på grund av att ena maken dör. Det främsta argumentet till denna

begränsning har varit att den regleringen har behövts i andra nordiska länder för att den efterlevande maken ska kunna sitta kvar i oskiftat bo, men det behövs inte i Sverige då man löser det genom andra lagar. Dock tycker jag att man bör ha i åtanke att anledningen till att man vill kategorisera sin egendom såhär inte enbart behöver vara på grund av att den efterlevande maken ska få sitta kvar i oskiftat bo, även fast det säkerligen är en av de större anledningarna.

Det är inte förrän man i den stora utredningen som, gjorts väldigt kort nämner att en sådan lagstiftning kan bidra till eventuella konflikter med de testamentesregler och arvsrättsligaregler vi har i Sverige, som jag tycker att man verkligen har tänkt till och kommer med argument med lite hållbarhet och tyngd i. Jag tycker också det är väldigt synd och märkligt att man bara nämner det snabbt i en mening och inte går in och analyserar och utvecklar det. Därför tänker jag spekulera och utveckla mina tankar kring det.

Som redovisat har bröstarvingar rätt att ärva sin laglott när en förälder avlider, gemensamma barn får ut sitt arv när båda föräldrarna har gått bort och särkullbarn har rätt att få ut sin laglott direkt när deras förälder gått bort. Pondera att vi i Sverige haft en lagstiftning lik de andra nordiska länderna och man reglerat i ett äktenskapsförord att egendom ska vara enskild vid skilsmässa men giftorättsgoods vid dödsfall. Vilket resultat hade det kunnat ge rent arvsrättsligt? Påverkar det någon positivt eller negativt? Framförallt, kan särkullbarns arvsrätt och deras laglott påverkas? Att egendomen är giftorättsgoods eller enskild egendom spelar egentligen inte någon större roll när ett arv ska fördelas och ett särkullbarn ska få ut sin arvsrätt. Om makarna däremot upprättat ett testamente där den efterlevande maken ska ärva den avlidne blir situationen annorlunda och särkullbarnet får enbart hälften av sin arvslott, det vill säga sin laglott. Givetvis blir det då mer fördelaktigt för den efterlevande maken och mindre fördelaktigt för särkullbarnet än om egendomen varit enskild egendom. Någon rättslig krock sker egentligen inte.

Om makarna medvetet är ute efter att göra särkullbarnets laglott så liten som möjligt har man störst chans genom att skriva den efterlevande makens egendom som enskild egendom och den maken som har särkullbarn får ha sin egendom som giftorättsgods, sedan kombinera det med ett testamente. Resultatet blir då väldigt positivt för den efterlevande maken som får behålla all sin egendom samtidigt som den får ta del av den avlidne makens egendom och negativt påverkad blir särkullbarnet. Jag måste dock påpeka att den här lösningen, trots att den i det svenska system är fullt lagligt innebär, enligt mig, en stor risk för den maken som har särkullbarn. Eftersom vi i Sverige inte kan göra som i övriga länder och ändra egendoms karaktär beroende på skilsmässa eller dödsfall skulle den maken vid en skilsmässa få en väldigt liten del av kakan, så det gäller att lita på sin respektive och verkligen tro på äktenskapet om man väljer en sådan lösning. Jag undrar om det bland annat är det här lagstiftarna har tänkt på när man valde att inte införa en möjlighet för det avtalsvillkoret i svensk rätt. Ett alternativ skulle kunna vara att göra ett äktenskapsförord med den fördelningen när slutskedet av livet närmar sig, men i de rättsfall jag redovisat har rätten beaktat vilket tillstånd personer befinner sig i när äktenskapsförord och liknande handlingar upprättas, vilket kan sätta käppar i hjulet för en sådan lösning.

Agell skriver i Nordisk äktenskapsrätt att en anledning till de norska avtalsvillkoren är att de är av betydelse för den efterlevande makens släktingar även efter att hen avlidit, då det påverkar deras framtida arvsrätt. Man väljer alltså här att ta hänsyn till den efterlevande makens arvingar, men det görs på bekostnad av särkullbarnen som man väljer att inte ta hänsyn till. Jag ställer mig mycket frågande till det och hade gärna sett en utveckling av det argumentet.

Jag tycker det är mycket intressant att man i Norge och Danmark inte kan göra tvärtom, det vill säga bestämma att egendom ska vara enskild egendom vid dödsfall och giftorättsgods vid skilsmässa. Pondera att man upprättar ett äktenskapsförord där maken med särkullbarn har egendom som ska vara

enskild egendom vid dödsfall, det skulle ju vara en klar fördel för särkullbarnet då den efterlevande maken inte går in och tar en del av den kakan. Jag kan tycka det är tråkigt att det inte ska finnas en möjlighet att gynna sina särkullbarn för den som vill. Jag ställer mig även frågande till argumentationen som förs i den norska propositionen där man diskuterade ett sådant införande. Vid avslaget hänvisade man till att de skulle ge makar möjlighet att gynna den efterlevande maken till nackdel för den avlidnes bröstarvingar, och deras rätt till att åtminstone få ta del av sin laglott. Som förklarar kan jag bara se hur det skulle leda till en fördel för särkullbarn och nackdel för efterlevande make, inte tvärtom.

Jag tycker även det är märkligt att Agell i sin bok Nordisk äktenskapsrätt där han nämner propositionen och argumenteringen inte har uppmärksammat detta. Jag kan enbart tänka mig att anledningen till en begränsning mot ett sådant avtalsvillkor är för att man vill skydda den efterlevande maken och dess möjlighet att till exempel sitta kvar i oskiftat bo. Möjligheten för de som vill gynna sina särkullbarn är att göra all egendom till enskild egendom, men jag kan inte tänka mig att det är särskilt populärt hos alla respektive och blir därför väldigt sällan av. Det man tänkte på i propositionen måste varit en situation då maken som inte är förälder till särkullbarnet skriver sin egendom som enskild egendom vid dödsfall och den maken äger en större del av förmögenheten. Då förstår jag att det öppnas en möjlighet för att lättare kunna missgynna ett särkullbarn.

Något jag tycker är intressant att titta på när man diskuterar enskild egendom på grund av dödsfall är 12 kap 2§ ÄktB. Genom den paragrafen finns en möjlighet för en efterlevande make att begära att när man gör bodelningen efter dödsfallet ska vardera sidan behålla sitt giftorättsgods, vilket då blir deras andel. Den efterlevande maken kan även välja att det bara ska motsvara en del av giftorättsgodset. I praktiken skulle det innebära samma resultat som om man skulle haft ett äktenskapsförord med ett villkor som innebär att egendom ska vara enskild egendom vid dödsfall. Tråkigt blir dock att det bara är den efterlevande maken som kan påverka det här

och den avlidne kan inte innan sitt dödsfall vara med och bestämma. Väldigt positivt resultat blir det för den efterlevande maken om den har en större förmögenhet än den avlidne, om den efterlevande maken har en mindre förmögenhet tror jag inte den paragrafen kommer komma till användning. Även här blir det svårt att gynna ett särkullbarn och den enda som gynnas av en sådan lösning är den efterlevande maken. Samtidigt har jag stor förståelse för lagstiftningen. Om du som efterlevande make sitter på en stor förmögenhet kan det kännas orättvist att behöva dela med dig av det till ett barn som inte är ditt eget barn, särskilt om relationen inte är någon vidare. Jag kan därför själv inte komma på en bättre lösning än den som redan finns.

6.3 Det förstärkta laglottsskyddet i förhållande till äktenskapsförord

Det förstärkta laglottsskyddet sätter stopp för de fall då överföringar av egendom kan ses som en gåva som förminskar laglotten. Gåvorna jämföras med testamente, då de har samma funktion. Frågan jag ställer mig är om man kan använda det förstärkta laglottsskyddet för att komma åt äktenskapsförordet om vi haft möjlighet till samma avtalsvillkor som i Danmark och Norge. Här är det viktigt att vi påminns om att bodelningar är överlåtelse av egendom och att äktenskapsförord inte är överlåtelse av egendom. Äktenskapsförord bestämmer vilken karaktär egendom ska ha vid framtida bodelning men äganderätt kan inte överföras genom förord. Därför tror jag inte att man genom det förstärkta laglottsskyddet kan sätta stopp för äktenskapsförordet oberoende av vilka avtalsvillkor man har. Jag har inte heller hittat något rättsfall där man enbart på grund av äktenskapsförord kunnat tillämpa lagen om det förstärkta laglottsskyddet. Utan det har varit rättsfall där man använt sig av bodelningar och äktenskapsförord, och då har det inte heller räckt med en bodelning och ett äktenskapsförord som vi såg i RH 2011:38 utan det ska vara flera stycken, upprepande som i NJA 1985 s.414. Jag tycker dock till viss del det är märkligt att man inte ser på

äktenskapsförord som en överföring av egendom, då det i princip kan ge samma verkan.

I Sverige är det fullt tillåtet att göra en skevdelning i ett äktenskapsförord. Det finns ingenting som säger att fördelningen måste vara ekonomiskt rättvis. Skriver man all egendom som enskild egendom tillhörande maken som inte är förälder till särkullbarnet blir resultatet om särkullbarnets förälder dör, att det inte kommer finnas något arv att hämta för det barnet. Jag tycker inte det är mer än rimligt att det förstärkta laglottsskyddet då ska gå in och rädda särkullbarnets arv och se egendoms kategoriseringen som en gåva. I en sådan situation kan jag även tydligt förstå hur den norska och danska lagstiftningen och möjligheten att kategorisera egendom olika vid olika situationer kan påverka särkullbarn negativt. Precis som jag skrev innan tror jag inte äkta makar vågar skriva över all egendom som enskild till den ena maken utifall äktenskapet skulle ta slut genom skilsmässa, det är inte värt att ta den risken. Är däremot lagstiftningen utformad som i Danmark och Norge så du kan göra skillnad på skilsmässa och dödsfall behöver du inte ta den risken och chansen att blåsa ditt särkullbarn, gå emot deras rätt till sin laglott och lura det förstärkta laglottsskyddet är lättare att förverkliga.

Slutligen kan jag inte hjälpa att undra om de begränsningar vi har i Sverige till att inte få utforma äktenskapsförord precis så som man vill avskräcker folk från att skriva äktenskapsförord. I början av arbetsgången förstod jag inte alls varför alla inte får avtala precis som de vill, men i takt med arbetets framgång har jag ändrat uppfattning. En del typtvång har jag efter att jag själv bearbetat informationen och redovisat olika scenarion förstått vikten av, till exempel förstår jag nu hur olika avtalsinnehåll vid dödsfall och skilsmässa kan påverka särkullbarn mycket negativt. Jag förstår att det typtvånget finns då det kan påverka inblandade i familjen negativt och man har det för att skydda olika intressen. Andra typtvång, till exempel att man inte får tidsbegränsa sitt äktenskapsförord, har jag fortfarande ingen förståelse för, då det inte påverkar någon mer än de som faktiskt är

avtalsparter och det är inga intressen som kommer till skada. Att man avfärdar ett sådant förslag med hänvisning till att förordet blir ”svåröverskådligt och komplicerat” är enligt mig ren lathet.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

SOU 1925:43 Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken II.
Förslag till lag om arv m.m.

SOU 1954:6 Ärvdabalk, förslag från ärvdabalkskunniga

SOU 1981:85 om äktenskapsbalk

Prop. 1958 A:144 med förslag till ärvdabalk m.m

Prop 1969:124 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag
om ändring i ärvdabalken, m.m.

Prop 1986/87:1 om äktenskapsbalk m.m.

Utländskt offentligt tryck

Ot prrp nr 28 1990-91 Om lov om ekteskap

Litteratur

Agell, Anders, *Nordisk äktenskapsrätt: en jämförande studie av dansk, finsk, isländsk, norsk och svensk rätt med diskussion av reformbehov och harmoniseringsmöjligheter*, Nordiska ministerrådet, København, 2003

Brattström, Margareta & Singer, Anna, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, 3., [omarb.] uppl., Iustus, Uppsala, 2011

Carlén-Wendels, Thomas, *Bodelning och arvskifte efter äktenskap och samboende: reglernas innebörd och tillämpning med utförligt kommenterade exempel*, 9., [rev.] uppl., Juristförl., Stockholm, 1994

Kleineman, Jan: ”Rättsdogmatisk metod”, i: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013

Malmström, Åke & Saldeen, Åke, *Successionsrätt: Arv, boutredning och arvsskifte*, 8. uppl., Iustus förlag, Uppsala, 1991

Saldeen, Åke, *Arvsrätt: en lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, 3., [omarb.] uppl., Iustus, Uppsala, 2006

Teleman, Örjan, *Äktenskapsförord*, 3., [omarb.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012

Walín, Gösta (red.), *Kommentar till Ärvdabalken. D. 1, (1-17 kap.): arv och testamente*, 5., omarb. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2000

Rättsfallsförteckning

Högsta Domstolen

NJA 1970 s. 320

NJA 1973 s. 687

NJA 1985 s. 414

Hovrätten

RH 2011:38